

Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungi protokoll nr 16

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 4. september 2023

Algus 11.30, lõpp 13.58

Juhataja: Õnne Pillak (esimees)

Protokollijad: Annika Arula (konsultant), Riin Lindpere (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Annely Akkermann (Kristina Šmigun-Vähi asendusliige), Kalle Grünthal, Andre Hanimägi, Karmen Joller, Eero Merilind, Riina Solman, Kadri Tali (Irja Lutsari asendusliige)

Komisjoni ametnikud: Heidi Barot (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helgi Kundla (nõunik), Kristi Reindla (nõunik)

Puudusid: Tanel Kiik ja Helmen Kütt

Kutsutud: terviseminister Riina Sikkut ja Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna keskkonnatervise ja kemikaaliohutuse juht Aive Telling (2. päevakorrapunkt);

Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna tervisevõrdsuse poliitika Lii Pärge ja õigusosakonna õigusnõunik Susanna Jurs, Rahandusministeeriumi maksu- ja tollipoliitika osakonna nõunik Kairi Ani (3. päevakorrapunkt); Eesti Lasterikaste Perede Liidu president Aage Õunap ja juhatuse liige Katrin Kiisk, Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna perepoliitika juht Kadri Raid ning analüüsi ja statistika osakonna nõunik Alis Tammur, Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna finantstalituse juhataja Tanel Ross (4. päevakorrapunkt); Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna pressinõunik Maris Meissaar

Päevakord:

1. Töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (223 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Sotsiaalmaksuseaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu algatamine – arutelu
4. Kollektiivse pöördumise „Lapsed ei tohi olla riigi kokkuhoiukoht“ arutelu
5. Info ja muud küsimused

1. Töökava kinnitamine

1. Töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (223 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Sotsiaalmaksuseaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu algatamine – arutelu
4. Kollektiivse pöördumise „Lapsed ei tohi olla riigi kokkuhoiukoht“ arutelu

5. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada töökava (konsensus: Annely Akkermann, Kalle Grünthal, Karmen Joller, Eero Merilind, Õne Pillak, Riina Solman, Kadri Tali).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (223 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Õne Pillak andis eelnõu tutvustamiseks sõna terviseministrile.

Riina Sikkut tutvustas eelnõu (lisa 1) sõnades, et kuna viimastel aastatel on kuumutatud tubakatooted vähemalt viie liikmesriigi turul ületanud 2,5%-lise osakaalu ja kasv on üle 10 protsendipunkti aastas, siis nüüd need lähevad teist tüüpi regulatsiooni alla. Direktiiviga reguleeritakse kuumutatud tubakatooteid sarnaselt sigarettidega. Keelustatakse tavapärasest tubakast erinevad maitset ja lõhnad ka kuumutatud tubakatoote puhul. Euroopa tasandil saavutati kokkulepe eelmisel sügisel. Direktiiv jõustus juulikuus ja rakendatakse 23. oktoobrist 2023. Kui Riigikogu ei jõua selle ajaks eelnõu kolmandat lugemist teha, siis teeb Sotsiaalministeerium muudatusettepaneku, et seadus jõustuks üldises korras. Kui nimetatud tähtjaks ei jõuta direktiivi üle võtta, siis tuleb Euroopa Komisjonile teha ametlik teavitus ning selgitada hilinemise põhjuseid.

Lisaks sellele, et ei tohi olla tubakast eristatavat maitset, muutub ka pakendite märgistus ja seiresüsteem. Osaliselt kaasneb täiendavaid kohustusi tootjatele ja Terviseamet hakkab seirama kuumutatud tubakatooteid komponente. Eelarve läbirääkimistel on Sotsiaalministeerium teinud ettepaneku täiendavate kulude – ca paarsada tuhat eurot aastas – katmiseks. Kuna need on õigusakti ülevõtmisega seotud kulud, siis tundub, et Terviseametile järelevalve jaoks vajalik rahaline kate leitakse.

Kalle Grünthal palus kirjelda, milliseid meetmeid rakendatakse selleks, et tooted ei jõuaks inimesteni musta turu kaudu.

Riina Sikkut selgitas, et nii nagu teiste tubakatooteid puhul teeb järelevalvet oma pädevuse piires Eesti Maksu- ja Tolliamet. Erinevalt varasemast see regulatsioon puudutab kogu Euroopa Liitu, nii et kõigil Euroopa Liidu turgudel rakendatakse seda ühtemoodi ja ka teistel Euroopa Liidu turgudel ei tohi kuumutatud tubakatooteid puhul teisi maitseid enam müüa. Seega ei tasu muretseda, et tekib piirikaubandus Läti või Rootsi, sest kõikide liikmesriikide turge käsitletakse ühtemoodi.

Kalle Grünthal täpsustas, et ta ei pidanud silmas Euroopa Liidu piires liikuvaid tubakatooteid. Maitseelemente on võimalik ka kodus kokku segada. Ka praegu parklates ja mujal noored omavahel isetehtud tooteid müüvad, aga sellised tooted võivad tekitada väga tõsiseid tervisekahjustusi. Milliseid meetmeid rakendab Sotsiaalministeerium sellise olukorra lahendamiseks?

Riina Sikkut selgitas, et ministeerium parklates järelevalvet ei tee ega kedagi karistama ei lähe. Sotsiaalministeeriumi meetmed on jätkuvalt teadlikkuse tõstmine nii noorte, õpetajate ja tervisetöötajate seas ning loomulikult ühiskonnas laiemalt. Kui tegemist on seaduserikkumisega, siis sellega tegelevad õiguskaitseorganid, aga Sotsiaalministeeriumil endal täiendavaid pädevusi välja arendada seoses selle direktiivi ülevõtmisega plaanis ei ole.

Kalle Grünthal leidis, et keelustades maitseelemente suureneb musta turu osakaal ja ministeeriumil on kohustus probleem lahendada.

Riina Sikkut sõnas, et enamik inimesi on seaduskuulekad ja tarbivad tubakatooteid, mida müüakse poodides ja nende kättesaadavust direktiiviga mõjutatakse.

Riina Solman soovis ülevaadet kulude kohta. Kas minister on teinud nendeks eelarvesse lisataotluse? Kaks loodavat ametikohta järelevalve menetlejatele kasvatab ametkonda ajal, mil räägitakse vajadusest teha kärpeid.

Riina Sikkut selgitas, et õigusaktide ülevõtmise rakendamise seotud kulud on tavapärasest eelarve läbirääkimisest väljas, see ei ole lisataotlus. Eelmisel nädalal eelarve aruteludel need kulud olid tabelis sees kui midagi sellist, mille tegemine on põhjendatud ja vajalik. Kuumutatud tubakatoode on erinevalt tavalisest tubakast atraktiivsema maitse ja lõhnaga, seetõttu on ka selle kasutamine noorte seas suurenenud. Siseriiklikult on keeruline noorte suitsetamist vähendada, sest kehtib Euroopa Liidu sisene kaubandus ja võib toimuda piirikaubandus. Kui tegemist on direktiivi ülevõtmisega, siis paratamatult on vaja teha järelevalvet ja seirata kuumutatud tubakatoode koostist. Järelevalve on mõistlik, sest aitab täita rahva tervise eesmärke, mida on aastaid soovitud teha.

Riina Solman küsis, kas järelevalve ülesandeid ei saaks jaotada juba olemasolevate ametnike vahel.

Riina Sikkut selgitas, et Terviseameti alarahastuse tõttu on järelevalvevõimekus olnud nõrk ja on vaja lisatöötajaid. Sikkut loodab sügise jooksul tulla komisjoni rahvatervishoiu seaduse muutmise, kus libameditsiinalast järelevalvet tahetakse seaduse tasandil panna Terviseametile kohustuseks, ja ka tekib küsimus, kas on võimalik seda teha olemasolevate inimestega või on vaja ressursi juurde. Kui vaadata tervishoidu tervikuna, siis Terviseamet ei suuda olemasoleva ressursiga seda tööd ära teha.

Karmen Joller soovis teada, kuidas tehakse ennetustööd. Kas luuakse uued programmid või liidetakse senistega kokku? Rääkima ei peaks ainult tubakatoode, vaid ka nende mõjust näiteks vaimsele tervisele.

Riina Sikkut vastas, et kuumutatud tubakatoode alaseid eraldi ennetusprogramme ei ole plaanis teha. Kõige efektiivsemad on VEPA-tüüpi sekkumised, mis ei ole seotud ainult rõhuga narko- ega tubakaennetusele, vaid kasvatavad enesekindlat noort, kes oskavad öelda ei asjadele, mida nad tegelikult teha ei taha. Ennetusmeetmed on kaudsemad ja mitte otseselt selle direktiivi ülevõtmisega seotud.

Karmen Joller lisas, et väga levinud on jutt, et kuumutatavad tubakatoode on ohutud. See on vale, mida tuleks avalikkuses ja eriti noorte seas rohkem selgitada.

Õne Pillak pani hääletusele menetluslikud otsused.

Otsustati:

- 2.1.** Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 13.09.2023 (konsensus: Annely Akkermann, Kalle Grünthal, Andre Hanimägi, Karmen Joller, Eero Merilind, Õne Pillak, Riina Solman, Kadri Tali).
- 2.2.** Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Karmen Joller (konsensus: Annely Akkermann, Kalle Grünthal, Andre Hanimägi, Karmen Joller, Eero Merilind, Õne Pillak, Riina Solman, Kadri Tali).
- 2.3.** Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt 6: Annely Akkermann, Andre Hanimägi, Karmen Joller, Eero Merilind, Õne Pillak, Kadri Tali; vastu 1: Kalle Grünthal; erapooletuid 1: Riina Solman).

Õne Pillak selgitas, et Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest tulenevalt on muudatusettepanekute tähtaeg 10 tööpäeva pärast esimese lugemise lõpetamist.

3. Sotsiaalmaksuseaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu algatamine – arutelu

Õne Pillak tuletas meelde, et komisjon otsustas kevadel toetada õiguskantsleri ettepanekut,

mis nõuab seaduse muutmist selliselt, et töandja saaks maksta rasedatele vabatahtlikku haigushüvitist. Selleks, et vajalik muudatus oleks tehtud enne viiruste hooaega, lepiti kevadel kokku lahendada see probleem kitsalt rasedate sihtgrupi raames. Õnne Pillak andis ettevalmistatud eelnõu tutvustamiseks sõna komisjoni nõunik Kristi Reindlale.

Kristi Reindla selgitas, et eelnõu mõte on selles, et töandjatel tekiks võimalus soovi korral maksta ka rasedatele töötajatele sotsiaalmaksuvabalt vabatahtlikku haigushüvitist. Siiani ei olnud see võimalik, kuna puudus rasedatele tehtavate lisamaksude sotsiaalmaksuvabastus. Töandja ei saanud lisahüvitist maksta ka sellelt sotsiaalmaksu makstes, kuna Tervisekassast hüvitist saades (rasedatele maksab kohustuslikku haigushüvitist Tervisekassa) on sotsiaalmaksuga maksustatava tulu saamine keelatud. Eelnõu teine punkt puudutab füüsilisest isikust ettevõtjatest rasedaid, et nemadki oleksid võrdselt koheldud.

Õnne Pillak küsis, et kuna üks läbirääkimiste osapool on Õiguskantsleri Kantselei, siis kas nemad on muudatustest teadlikud ja neile eelnõu tekst sobib. Kas eelnõu oleks võimalik Riigikogus algatada järgmisel nädalal?

Kristi Reindla vastas, et Õiguskantsleri Kantselei töötajatega on tekstid läbi arutanud. Nad tegid parandusettepanekuid, mis kõik võeti arvesse. Sätet täiendati ja laiendati seletuskirja, et just FIE-de osas oleks seadusandja mõte selge. Eelnõu on algatamiseks valmis.

Komisjon otsustas konsensuslikult algatada eelnõu.

Õnne Pillak tegi ettepaneku pidada vaheaeg 12.00–12.30. Komisjon nõustus konsensuslikult.

4. Kollektiivse pöördumise „Lapsed ei tohi olla riigi kokkuhoiukoht“ arutelu

Õnne Pillak andis sõna kollektiivse pöördumise algatajate esindajale.

Aage Õunap avaldas nõrdimust, et kollektiivse pöördumise arutelu praeguses faasis on vaid Riigikogu töökorrast tulenev formaalsus. Lasterikaste perede jaoks olid langetatud otsused solvavad ja suurt pettumust valmistavad. Toetusi vähendati olukorras, kus sündimus on Eestis rekordmadalal tasemel. Lasterikaste Perede Liit kutsus kevadel valitsust ja Riigikogu liikmeid üles aega maha võtma ja rutakalt tehtud otsuseid ümber vaatama. Kokkuhoid ei tohiks tulla lastega perede ja nende tuleviku arvelt. Kollektiivsele pöördumisele kirjutas vähem kui kuu ajaga alla ca 25 000 inimest. Vaatamata sellele võttis Riigikogu 14. juunil vastu seadusemuudatused. Pered olid nendest otsustest väga löödud, sest kärpeid tehti ajal, kui inflatsioon on kõrge, toiduainete ja esmatarbekaupade hinnad tõusevad ning eluasemelaenu kallinevad. Paralleelselt perehüvitiste kärpetele mõjutab peresid ka käibemaksu tõus, mis toob kaasa toidukorvi maksumuse suurenemise. Samuti on peredele suur löök see, et kaovad ära täiendavad maksusoodustused ning lisandub uue maksuna automaks. Kui 2022. lõpus perehüvitisi tõsteti, siis mitmed kohalikud omavalitsused (KOV) vaatasid üle oma toetuspaketid ning vähendasid muuhulgas lasteaija ja huviringide kohatasude soodustusi. KOVid ei plaani ennistada soodustusi, seega pered saavad tagasilöögi ka KOVi tasandil. Väideti, et riik soovib säästa rahalisi vahendeid suuremas vaesuses inimeste ja haavatavamate sihtgruppide heaks, peredele teenuste pakkumiseks ja riigile hädavajalike investeeringute tegemiseks. Kollektiivse pöördumise esindajad sooviksid teada, kuhu täpsemalt ja mis eesmärgil raha suunatakse, kuna lasterikaste perede arvelt vabaneb arvestatav rahaline ressurss. Vahendid tuleks kindlasti suunata lasterikaste perede turvatunde ja heaolu parandamiseks kohe järgmisel eelarveaastal, mitte kunagi hilisemas tulevikus. Peretoetused peavad olema seotud elukallidusega. Kui pensione ja riigitöötajate palkasid on võimalik siduda elukalliduse tõusuga, siis peaksid seda olema ka peretoetused. Lasterikastel peredel on väga keeruline hakkama saada olukorras, kui laps läheb teise linna õppima. Sellel hetkel perehüvitised vähenevad või kaovad üldse ära ja ülikooli või kutsekooli õppima suundunud pereliikme jaoks tuleb hakata üleval pidama teist elukohta. Eriti kriitiline on esimene poolaasta, kui riiklikke toetusi läbi õppeasutuse ei ole võimalik saada. Samuti peaks peredele

alles jääma kodu renoveerimise toetus. Oluline on välja töötada laste kasvatamist toetav maksusüsteem, ehk süsteem peaks toetama vanemat eelkõige laste arvust lähtuvalt ja seda nii maksusoodustuste kui koolituskulude osas. Probleemiks on jätkuvalt ka huvihariduse kättesaadavus perede jaoks. Olukord on lasterikaste perede jaoks keeruline ja on selge, et laste ning perede heaolu nimel valitsus täna ei pinguta.

Õnne Pillak andis sõna Sotsiaalministeeriumi esindajale.

Kadri Raid andis slaidide abil ülevaate muudatustest, mis kaasnesid perehüvitiste seaduse vastuvõtmisega ning rääkis 2025. aastaks planeeritavast peretoetuste ja vanemahüvitise tervikanalüüsist (lisa 3).

Õnne Pillak andis sõna Rahandusministeeriumi esindajale öeldu täiendamiseks.

Tanel Ross kinnitas, et riigieelarvesse planeeritakse kõik need seadusemuudatused, mis Sotsiaalministeeriumi poolt ette valmistatakse ning valitsuse ja Riigikogu poolt heaks kiidetakse.

Riina Solman märkis, et suurperedele on liiga tehtud, neilt on raha ära võetud. Suurperede vastandamine üksikvanematega, nagu seda on tehtud Sotsiaalministeeriumi slaididel, ei ole kuidagi põhjendatud. Päevakorrapunkti teema on lasterikaste perede pöördumine, mitte üksikvanemate olukord. Samal ajal kui kollektiivsele pöördumisele koguti 25 000 allkirja, tellis Sotsiaalministeerium advokatuurilt hinnangu mastaabiefekti kohta. Väidetavalt rohkem lapsi on kergendav asjaolu laste kasvatamisel, kuna suurema laste arvuga kaasneb suurem rõõm. Solman soovis teada, kes sellise hinnangu advokatuurilt tellis. Solman palus juba kevadel selgitada, mis alusel kärpeid tehakse. Sel hetkel väideti, et tervikanalüüs on kohe valmimas. Slaididelt aga nähtub, et tervikanalüüsi tähtajaks on märts 2025. Kärped tehti seega ilma igasuguse aluseta ja puhtalt poliitilise tellimusega. Kevadisel komisjoni istungil vastandas Sotsiaalministeerium ühe- ja kahelapselisi peresid suurperedele ja nüüd vastandab suurperesid üksikvanemaga peredega. Neid sihtgruppe ei tohi vastandada.

Kadri Raid vastas, et ta ei ole kursis advokatuurilt hinnangu tellimisega. Raid kinnitas, et kõik lapsed on riigi jaoks ühtviisi olulised. Ka ettekandes ei ole vastandatud paljulapselised pered ja üksikvanemad, vaid on välja toodud faktid.

Alis Tammur märkis, et Andres Võrgu mudel näitas leibkonna suuruse olulisust. Toetuse kehtestamine oli ülimalt oluline paljulapselistele peredele. Eelmine valitsus tõstis toetusi. Nüüd aga jagatakse rahasid ümber ja tuleb vaadata ka üksikvanemate olukorda. Toetuste tõstmine ja nüüd ka osaline vähendamine toimus kiirkorras. Perekonna suurus on kahtlemata oluline. Mingis ulatuses on ka mastaabisäästu. Põhjaliku analüüsi koostamiseks võetakse piisavalt pikk aeg. Püütakse välja tuua kõik need punktid, mis vajavad parandamist ning selle abil peaks paika saama edasised prioriteedid.

Aage Õunap kinnitas, et toetuste tõstmine oli väga oodatud. See seadus võeti Riigikogus vastu üsna konsensuslikult. Õunap nentis, et tema teada ei ole varem kunagi ühtegi peretoetusi reguleerivat seadust niimoodi paar kuud hiljem ümber tehtud. Koalitsioonis oli toetuste tõstmise hetkel kaks erakonda, kes on ka nüüdses valituskoalitsioonis. Selline tegevus oli väga riivav suurperedele. Kaotati usaldus riigi suhtes.

Õnne Pillak täpsustas, et kollektiivsel pöördumisel on 23 748 allkirja ja mitte 25 000, nagu eelpool mainiti. Ühiskonnas ei olnud tegelikult üksmeelt toetuste tõstmise suhtes.

Karmen Joller kinnitas, et suurpere emana mõistab hästi lasterikaste perede muresid. Toetuste vähendamisega seotud otsused ei ole kunagi kerged. Riigi rahanduslik prognoos selgus alles pärast valimisi ja oli oluliselt pessimistlikum kui varasemad prognoosid. Seetõttu

oldi sunnitud toetusi kärpima. Eelkõige püütakse leevendada kõige raskemas seisus olevate perede olukorda. 13 060 allkirja koguti petitsioonile „Iga laps on oluline!“. Riik peab andma sõnumi, et iga laps on oluline. Kõige keerulisem toimetuleku poolest on puudega või raske haigusega lapsega peredel. Näiteks tsöliaakiahaigetel lastel ei ole normaalset lapsepõlve, kui nad ei saa väga kallist ravimit, mida Tervisekassa ei ole täna suuteline kompenseerima. Harvikaigustega laste jaoks luuakse fond, millest saadakse elupäästvat ravi. Kui ravi suudetakse lapsele tagada õiges arengufaasis, siis võib päästa tema elu või anda talle eluaastaid juurde. Võimalik on päästa nende laste lapsepõlv ja areng ning seeläbi tagada nende toimetulek tulevikus ja vähesem sõltuvus ühiskonnast.

Kalle Grünthal kommenteeris, et eksiti juriidilises aspektis, kuna koostamata jäeti väljatöötamiskavatus, mida nõuab hea õigusloome normitehnika eeskiri. Väljatöötamiskavatus ei ole vajalik ainult juhul kui tegemist on põhjendatult kiireloomulise asjaga. Selle eelnõu seletuskirjas vastav põhjendus puudub, seega on rikutud normitehnika eeskirja. Grünthal palus Sotsiaalministeeriumi esindajatel selgitada seda normitehnika eeskirja rikkumist.

Kadri Raid selgitas, et õiguskantsleri hinnangul ei esinenud sellist vastuolu.

Õnne Pillak lisas, et õiguskantsleri arvamus on kõikidele komisjoni liikmetele edastatud ja seda on ka komisjoni istungil arutatud. Infot planeeritava tervikanalüüsi kohta on samuti komisjoni istungitel korduvalt jagatud.

Andre Hanimägi märkis, et Keskerakond seadusemuudatust ei toetanud. Hanimäe hinnangul on suurperedele liiga tehtud. Eelpool nimetati teist kollektiivset pöördumist, mille sisuks oli lastetoetuste võrdsustamine kõikide laste vahel, kuna iga laps on oluline. Seda muutust ei ole aga ka tehtud ning esimese ja teise lapse toetust ei ole võrdustatud kolme ja enama lapse toetusega. Hanimägi sooviks näha, et see raha suunataks tõepoolest eelpool mainitud eesmärkide täitmiseks, nagu näiteks harvikaigustega laste raviks. Paraku läheb ainult osa rahast harvikaiguste jaoks loodavasse ravifondi. Kokkuhoitav summa ei ole sellega võrreldav. Need on poliitilised valikud, kust raha kokku hoida ja kuhu raha anda. Hanimäe jaoks ei ole see kokkuhoiu jutt tõsiselt võetav ja valitsuse prioriteedid arusaadavad, kuna samal ajal tehakse ca 500 miljoni eurone maksuküür, mis annab 100 eurot eelkõige jõukamatele inimestele. Samalaadselt soovitakse ära kaotada tasuta ühistransport ja siis alles hakata vaatama, kuidas liikuvust lahendada. Peretoetustega on samamoodi, et kõigepealt kaotatakse ära ja siis hakatakse vaatama, kuidas toime tulla. Kogu see valitsuse pakett (suurperede solvamine, maksuküür, maksutõusud) on absoluutne hullus. Hanimägi palus kollektiivse pöördumise esitajatel osutada, millised oleksid need prioriteedid, kus riik ikkagi võiks panustada, mis võiks olla n-ö kompromissikohad ja mis lasterikastele perede jaoks oleks eriti oluline.

Katrin Kiisk vastas, et huvigrupid said eelnõu samal päeval kui uus valitsus ametisse astus ja sellele vastamiseks anti aega kolm päeva. Lasterikaste Perede Liit võttis kohe ühendust sotsiaalkaitseministriga ja avaldati soovi kohtumiseks, et leida kompromissikohti. Kohtumisel aga järeldus, et tegemist on poliitilise kokkuleppega ja kompromissikohti ei saagi olla. Kollektiivne pöördumine algatati lasterikaste perede survega, kuna nende mure oli väga suur. Raske oli ka debatt ühe- ja kahelapseliste peredega, kellega ei ole kunagi soovitud vastanduda. Liit on 25 aastat seisnud lasterikaste perede eest ja nende eesmärk pole olnud vastandumine ühe- või kahelapseliste peredele. Ka lasterikkad pered on alustanud ühest ja kahest lapsest. Pahameel oli niivõrd suur, et sellele reageerimata jätmise oleks olnud võimatu. Ka ministrit informeeriti sellest, et inimesed nõuavad meelevaardusi, pikette Toompeal. Selleks, et suurperede häält kõlavaks teha, otsustati koostada kollektiivne pöördumine, milles ei palutud vaid perehüvitiste vähendamise ära jätmist, vaid ka maksusoodustuste kaotamisest loobumist.

Aage Õunapi sõnul ka Lasterikaste Perede Liit on väljendanud väga selgelt, et esimese ja teise lapse toetus peaks olema sama suur kui kolmanda ja enama lapse toetus. Tulenevalt lasterikaste perede spetsiifikast lisandub alates kolmandast lapsest peretoetus. Lasterikaste Perede Liit ei ole kunagi soovinud vastanduda kellegagi.

Katrin Kiisk mainis, et kompromissidest oldi valmis rääkima eelnõu saamise hetkest alates. Loodeti, et liitu kaasatakse sisuliselt ja kuulatakse ära kümned tuhanded lasterikkad pered, aga seda ei tehtud. Kui midagi vähegi veel muuta on võimalik, siis miks peaks peredelt ära võtma maksusoodustused. See tundub väga kummaline ja tuli nagu külm dušš kõigile kaela. Väga raske on uskuda, et riigil ei ole ühtegi muud kärpekohta peale perede ja laste. Kas elatisabisse või harvikaiguste raviks raha suunamine õigustab maksusoodustuse äravõtmist lastega peredelt? Üks aspekt on see, et pered tuleksid toime, aga teine perehüvitiste suur eesmärk on rahvastiku säilimine. Raha üksi seda ei garanteeri, aga annab kindluse homse päeva ees. Selle äravõtmine valmistab pettumuse ja usalduse kaotuse ning seab kahtluse alla pereplaneerimise otsused.

Riina Solman kommenteeris, et valitsus oli sõnamurdlik. Valitsus ei tohiks olla sõnamurdlik, kuna see annab inimestele signaali, et riigi peale ei saa loota. Lasterikastele peredele osaks saanud ebaõiglus on väga kahetsusväärne. Perede üleskütmine ja vastandamine sai alguse Sotsiaalministeeriumist. Huvigruppide kuulamiselt laekunud tagasiside oli äärmiselt hirmutav. Komisjon korraldas ühe kuulamise, kus osalesid ka teised huvigrupid, ka eelpool mainitud kollektiivse pöördumise „Iga laps on oluline!“ esindajad MTÜ-st Õiglase Riigi Nimel. Jäi arusaamatuks, mis motiveerib neid teistelt ära võttes õiglust jalule seadma. Solman soovis teada, kas see MTÜ on Sotsiaalministeeriumi ametlik partner või on nendega mingi leping sõlmitud. Ka Solman heidab ministeeriumile ette, et ilma tervikanalüüsi ja alusmaterjalideta tehti selliseid otsuseid. 14% Eesti peredest on lasterikkad pered, kus kasvavad pooled Eesti lapsed ehk nad kannavad jätkusuutliku Eesti vastutuskooormat selle võrra rohkem. Solman tuletas meelde, et küsis ühel istungil sotsiaalkaitseministri käest lahendust juhuks kui lasterikkaid peresid ei toetata. Millele minister vastas, et lahendus on kontrollitud migratsioon. See aga ei ole lahendus ja Solman ei soovi, et sotsiaalkomisjon selle asjaga kaasa läheb. Solman soovis teada, missugust koostööd tegi Sotsiaalministeerium MTÜ-ga Õiglase Riigi Nimel. Solman avaldas lootust, et Sotsiaalministeeriumi valdkonna eest vastutav uus ametnik võtab kuulda ka lasterikkaid peresid. See teema on ära politiseeritud, aga küsimus on tegelikult Eesti jätkusuutlikkuses.

Kadri Raid vastas, et Sotsiaalministeeriumil ei ole koostööd viidatud MTÜ-ga. Kindlasti tuleb vaadata tulevikku ja mõelda ka praegu valitsuse programmis olevale peretoetuste ja vanemahüvitise tervikanalüüsile. See annab võimaluse panustada ja teha paremaid otsuseid. Väga oodatud on huviorganisatsioonide osalus ja koostöös paremate lahenduste leidmine.

Kadri Tali tõdes, et paljulapseliste perede esindajad on tulnud komisjonile esitama oma südamevalu. Laste kasvatamise juures on oluline ka ühiskonna tugi. Lastele on vaja haridust ja ka huviharidust. Tali hinnangul ei ole mõtet otsida süüdlast, vaid oluline oleks teha kindlaks, kuidas oleks võimalik toetada suurperede laste huviharidust. Milliseid võimalusi huvihariduse saamiseks tagatakse neile peredele, kus lapsi on rohkem ja võimalusi vähem? Millised oleksid konkreetsed suunatud toetused huvihariduse jaoks? Talil on kogemus, et kui kontserdi pileti hind on ka vaid 5 eurot, siis osa peresid ei tule. See peaks olema tasuta nende laste jaoks, et nad üldse osaleda saaksid. Mida võetakse ette hätta jäämise ennetamiseks?

Õnne Pillak vastas, et see on oluline teemapüstitus ja toimuma peaks eraldi arutelu eelkõige kultuurikomisjonis, mille liige Tali on, ning seda võiks pidada koos haridus- ja teadusministri ning kultuuriministriga.

Kadri Tali lisas, et see peaks olema seotud sotsiaaltoetustega. Kui rahastamine tuleks kultuurirahadest, siis oleks see tilk merre. Ta mainis ka, et tervikanalüüsi valmimiseks aasta

2025 tähtaeg on ühe noore inimese kasvamise aspektist kauge aeg. Sellises tempos töötades jõuavad tänased noored pensionile minna. Tali rõhutas, et ühe noore inimese jaoks tema treener või huvijuht suudab tihti teda ka ära kuulata, teda arendada ja teatud olukordades olla lapsevanema eest.

Aage Õunap kommenteeris, et Eesti Lasterikaste Perede Liit on saanud läbi riikliku rahastuse toetada laste huvitegevust. Pikka aega (ca 10 aastat) oli see mahus 50 000 eurot aastas ja eelmisel aastal oli see summa esimest korda 100 000 eurot. Selle raha eest toetati perekondi, kus oli vähemalt neli alaealist last. Teine kriteerium oli see, et need lapsed pidid olema kooliealised. Seega kõrvale jäeti eelkooliealised lapsed ja toetati ainult ühte huviringi lapse kohta. Kuna ringitasud on pidevalt kasvanud, siis toetada ei olnud võimalik 100% ulatuses, vaid toetati 2–3 kuu kohatasu ulatuses. Esimese sammuna saaks seda summat suurendada, et jõutaks rohkemate lasteni.

Õnne Pillak sõnas, et nende teemade edasiseks arutamiseks oleks tõenäoliselt mõistlik korraldada sotsiaalkomisjoni ühisistung kultuurikomisjoniga.

Katrin Kiisk kommenteeris, et oluline on rääkida üleüldiselt haridusest ja selle saamise võimaldamisest neile noortele, kes on lõpetanud kesk- või põhihariduse, ning tahavad minna edasi õppima kodust kaugemale. Lasterikaste perede jaoks on see üks kõige suuremaid väljakutseid. Olemas on küll ka riiklikud õppetootused ja stipendiumid, aga neid ei maksta enne kui esimese õppeaasta teisel poolel ehk järgneva aasta jaanuaris-veebruaries, aga kooli peab minema juba septembris-oktoobris. Toetuse summat küll äsja tõsteti, aga sellist starditoetust nende noorte jaoks ei ole. Seetõttu on aastaid räägitud ka järkjärgulisest väljumisest, kuna perre jäävad kasvama väiksemad lapsed ja lahkuv noor ei ole veel iseseisev.

Kadri Tali rõhutas, et ta peab oluliseks just suunatud hariduse ja kultuurivaldkonna toetust. See kõik ei peaks olema ministeeriumite põhine vaid inimesepõhine.

Kalle Grünthal suunas küsimuse Rahandusministeeriumi esindajale. Kui eelmine valitsus võttis vastu otsuse lastetoetusi suurendada, siis selleks olid olemas ka rahalised vahendid. Numbrid olid riigieelarves paigas. Uue valitsuse puhul kommunikeeriti äkki, et puudujääk on üle miljardi euro. Kuidas selline asi on võimalik?

Tanel Ross kinnitas, et eelarvetehniliselt selle aasta riigieelarve ja eelmisel aastal tehtud otsus riigieelarve strateegia kohta sisaldab vastavalt sel hetkel kehtinud õigusraamistiku ja sealt tulenevaid kulutusi riigieelarvele. Kui seadusandlus muutub, siis järgmise aasta riigieelarve ja järgmise nelja aasta riigieelarve strateegia menetlemise käigus viiakse sisse ka vastavad muudatused. Kas majandusprognoos ja seetõttu ka eeldatava puudujäägi prognoos muutus selle aasta kevadel? Selle aasta kevadine majandusprognoos oli pessimistlikum kui riigieelarve ja kehtiva riigieelarve strateegia aluseks olnud majandusprognoos. Ross avaldas soovi need andmed üle kontrollida ja saata komisjonile kirjalikult.

Riina Solman küsis Lasterikaste Perede Liidult, kui palju on lasterikaste perede seas üksikvanemaga peresid.

Aage Õunap vastas, et peast andmeid öelda on keeruline, aga saab järgi vaadata ja komisjonile kirjalikult saata.

Õnne Pillak palus andmete puhul täpsustada ka üksikvanema definitsiooni. Kui üks vanem on surnud, siis makstakse ka toitjakaotuspensionit. Üksikvanem on see, kelle lapse sünnitunnistusel on üks vanem ehk on ka üksi last kasvatavad vanemad, aga põhimõte on erinev. Need on vanemad, kellel ei ole elatisabi kelleltki välja nõuda ja nad ei saa riigilt toitjakaotuspensionit.

Katrin Kiisk küsis, kas Sotsiaalministeeriumi slaididel oli mõeldud legaalse defitsiooni üksikvanem või vanemat, kes kasvatab üksinda last, samal ajal kui teine vanem on siiski kuskil olemas.

Alis Tammur vastas, et slaididel oli toodud need vanemad, kes saavad elatisabi ehk teine vanem ei maksa elatist. Üksikvanem on see, kes kasvatab last üksi ja alaliigid on toitjakaotuspensioniga saaja, elatise või elatisabi saaja või need, kellel isakanne puudub.

Andre Hanimägi mainis, et ootab samuti Rahandusministeeriumi vastust. Olukord oli selline, et raha kogu aeg nagu oli ja siis märtsis äkki enam polnud. Eelnevalt oli juttu maksusoodustuse kaotamisest. Kui suur kokkuvõtte saadakse maksumuudatuse kaotamisest ja kui märkimisväärne abi sellest riigieelarvele tuleb? Kas selliseks otsuseks olid veel mingid põhjendused?

Tanel Ross vastas, et annab ka sellele küsimusele kirjaliku vastuse.

Õnne Pillak tõdes, nagu kõlas ka mitme komisjoni liikme suust, et vastandamist ei tohi teha, iga laps on riigile oluline. Eestil on üks perepoliitika ja perede spekter on väga lai. Oluline on vaadata ühte suunda. Pillak kinnitas, et ta heal meelel kohtub alati kõikide huvigruppidega.

Kalle Grünthal soovis teada, kuidas jätkub kõnealuse kollektiivse pöördumise menetlemine.

Õnne Pillak vastas, et tulenevalt tihedast töögraafikust kujundab komisjon oma seisukoha septembrikuu jooksul ning teavitab sellest ka pöördujaid.

Katrin Kiisa sõnul Sotsiaalministeeriumi slaididelt nähtub, et kõige konkreetsemalt suunatakse peretoetuste vähendamise vabanevat ressursi elatisabisse. Elatisabi tõuseb 100-lt eurolt 200-le eurole. Kiisk tegeleb erialaselt perekonnaõiguslike vaidlustega. Elatisabi mõte on see, et riik maksab selle summa õigustatud vanemale kohustatud vanema eest ja riik peaks selle raha sisse nõudma kohustatud vanemalt. Süsteemi rakendamisel eeldati, et riigil on oluliselt paremad hoovad võlgnikelt raha kättesaamiseks. Kiisk küsis Sotsiaalministeeriumilt tagasinõuete protsentuaalseid suuruseid ja need on praktiliselt olematud. Miks see nii on? Miks riik ei suuda elatisvõlglastelt raha kätte saada? Neid on kümneid tuhandeid inimesi, mis tähendab, et see raha jääb riigieelarvesse tagasi saamata. Nüüd tõstetakse elatisabi summa kahekordseks ja muudetakse nende võlgnike elu veelgi mugavamaks, sest nende lapsed saavad riigilt rohkem raha. Mida saaks ära teha selleks, et seda raha tegelikult kätte saada? See on väga suur ressurss. Võibolla üks viis oleks määrata asenduskohustus. Juhul kui vanem ei maksa, siis oleks võimalik nõuda järgmiselt ülalpidamiskohustuslaselt, kes on tavaliselt vanavanem. Kui elatisabisüsteem oleks sellega seotud, et elatisabi riigi nõudena on võimalik tagasi nõuda asenduskohustusena vanavanematelt, siis võlgnike arv väheneks. See on üks mõttekoht, mille rakendamist tasuks uurida, kuna see on väga suur raha, mida tagasi võiks saada ja mille eest näiteks lasterikaste perede kogukonda toetada.

Õnne Pillak sõnul on ainuõige mõte, et selle raha tagasisaamise nimel tuleb rohkem pingutada ja paremaid lahendusi leida. Pillak tänas arutelu osalenuid.

5. Info ja muud küsimused

5.1. Eetikakonverents

Õnne Pillak edastas info 22.09.2023 toimuva Eesti Arstide Liidu eetikakonverentsi kohta.

5.2. Seminar "Vanemaealised ja vägivald"

Õnne Pillak edastas info 20.09.2023 toimuva seminari "Vanemaealised ja vägivald" kohta.

5.3. Soome Parlamendi sotsiaalkomisjoni visiit

Õnne Pillak teatas, et Soome Parlamendi sotsiaalkomisjon tuleb Eestisse visiidile septembri lõpus ning info täpsustumisel edastatakse see komisjoni liikmetele.

5.4. Komisjoni väljasõidud

Andre Hanimägi soovis teada, kas komisjoni väljasõitude kohta on koostatud graafik.

Õnne Pillak vastas, et graafik on koostamisel ja Riigikogu töögraafikust johtuvalt toimuvad väljasõidud suure tõenäosusega neljapäeviti ning eelnevalt lepitakse aeg kokku ka komisjoni liikmetega.

(allkirjastatud digitaalselt)
Õnne Pillak
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Annika Arula
protokollija

(allkirjastatud digitaalselt)
Riin Lindpere
protokollija